

Kant: Fonamentació de la metafísica dels costums

Per a cada text, i a més d'explicar-lo amb paraules pròpies, penseu la pregunta:

Per què diu Kant (o per què es pregunta Kant, si es tracta d'una pregunta), en el text, X?
Tingueu en compte els aspectes del pensament de Kant que hi siguin pertinents, encara que no apareguin explícitament en aquest text.

on 'X' és la frase subratllada del text. Igualment, podeu mirar d'explicar el significat, en el text, de les paraules o expressions marcades en **vermell**.

Secció primera:

Transició del coneixement racional comú de la moralitat al coneixement filosòfic

Kant. 1

La **bona voluntat** no és bona per allò que ella fa o aconsegueix, no és bona per la seva capacitat d'obtenir qualsevol fi proposat, sinó únicament pel voler, és a dir, és bona en si i, considerada en si mateixa, ha de ser apreciada sense comparació molt més que tot allò que pugui ser acomplert per ella simplement en benefici d'alguna inclinació i fins i tot, si es vol, de la suma de totes les **inclinacions**. També en el cas que, per un desfavor particular del destí o per la dotació escassa d'una naturalesa negligent, a aquesta voluntat li manqués completament la facultat de dur a terme el seu propòsit, fins i tot en el cas que amb el seu esforç més gran no aconseguís res i restés només la bona voluntat (entesa, certament, no pas com un simple desig, sinó com la convocació de tots els mitjans que es trobin a la nostra disposició), fins i tot aleshores seria com una joia que resplendeix en si mateixa, com alguna cosa que té en si mateix tot el seu valor. La utilitat o la inutilitat no pot fer créixer ni minvar gens aquest valor. En certa manera, la utilitat seria només l'encast que permet de manejar millor la joia en la circulació ordinària o que és capaç d'atreure sobre ella l'atenció d'aquells qui encara no són prou coneixedors de la matèria, però que no podria recomanar-la als coneixedors ni determinar-ne el preu.

Kant. 2

La segona proposició és aquesta: una acció feta per **deure** no té el seu valor moral en propòsit que per mitjà d'ella ha de ser acomplert, sinó en la **màxima** segons la qual és decidida; per tant, no depèn pas de la realitat de l'objecte de l'acció, sinó simplement del principi del voler segons el qual és produïda l'acció, deixant de banda tots els objectes de la facultat de desitjar. Que els propòsits que puguem tenir en les accions i que els seus efectes, com a fins i mòbils de la voluntat, no poden comunicar a aquestes accions cap valor absolut i moral, queda clar a partir d'allò que precedeix. On pot raure, doncs, aquest valor, si no ha d'existir en la voluntat considerada en relació amb l'efecte esperat d'aquelles accions? No pot raure enlloc sinó en el principi de la voluntat, deixant de banda els fins que poden ser duts a terme amb una tal acció. La voluntat, en efecte, està exactament al bell mig entre el seu principi a priori, que és formal, i el seu mòbil a posteriori, que és material, com en una cruïlla; i, com que ha de ser determinada tanmateix per alguna cosa, haurà de ser determinada pel principi formal del voler, quan una acció s'acompleixi per deure, ja que aleshores li és llevat tot principi material.

Kant. 3

La tercera proposició, com a conseqüència de les dues anteriors, jo l'expressaria d'aquesta manera: el deure és la necessitat de dur a terme una acció per respecte a la llei. Sens dubte, jo puc tenir inclinació per l'objecte com a efecte de la meva acció projectada, però mai respecte, precisament perquè és només un efecte i no pas l'activitat d'una voluntat. Igualment, jo no puc tenir respecte per una inclinació en general, tant si és una inclinació meva com si és la inclinació d'un altre; allò que puc fer en el primer cas, com a màxim, és aprovar-la, mentre que en el segon cas puc arribar fins i tot a apreciar-la, és a dir, a considerar-la favorable al meu propi avantatge. Només allò que està lligat a la meva voluntat simplement com a causa, però mai com a efecte, allò que no serveix pas la meva inclinació, sinó que la domina, allò que si més no exclou completament aquell càlcul fet per la voluntat en el moment de l'elecció, consegüentment la simple llei per ella mateixa, pot ser un objecte de respecte i per tant un manament. Ara: si una acció feta per deure ha d'apartar completament la

influència de la inclinació i amb ella qualsevol objecte de la voluntat, aleshores no resta res que pugui **determinar la voluntat** sinó, objectivament, **la llei** i, subjectivament, un pur respecte per aquesta llei pràctica, i per tant la màxima d'obeir una llei així, fins i tot amb perjudici de totes les meves inclinacions.

Kant. 4

Per tant, el valor moral de l'acció no rau pas en l'efecte que se n'espera, ni tampoc consegüentment en algun principi de l'acció que necessita de manllevar el seu mòbil d'aquest efecte esperat, ja que tots aquests efectes (avantatge de la pròpia situació, fins i tot promoció de la felicitat aliena) podrien ser produïts també per d'altres causes i, per consegüent, no es necessitaria per a això la voluntat d'un ésser racional. I, tanmateix, és aquí on pot trobar-se únicament el bé suprem i absolut. Per això res més que la representació de la llei en ella mateixa, la qual certament només es troba en l'ésser racional, en la mesura en que ella és la causa determinant de la voluntat i no pas l'efecte esperat, no pot constituir aquest bé tan superior que anomenem moral, el qual és present ja en la persona mateixa que actua conforme a això, però no pot ser esperat solament de l'efecte.

Secció segona:

Transició de la Filosofia moral popular a la Metafísica dels costums

Kant. 5

[...] Tot en la naturalesa actua segons lleis. Només un ésser racional té la facultat d'actuar segons la representació de les lleis, és a dir, segons principis; dit d'una altra manera, té una voluntat. Com que per a derivar les accions de lleis es requereix la raó, en aquest sentit la voluntat no és res més que raó pràctica. Si la raó determina inevitablement la voluntat, les accions d'un ésser així que són reconegudes com a objectivament necessàries són reconegudes també com a subjectivament necessàries, és a dir, la voluntat és una facultat d'elegir només allò que la raó, independentment de la inclinació, reconeix com a pràcticament necessari, és a dir, com a bo. Tanmateix, si la raó no determina suficientment per si sola la voluntat, si la voluntat està **sotmesa encara a condicions subjectives** (a determinats mòbils) que no sempre estan d'acord amb les condicions objectives, si, en un mot, la voluntat no és en si mateixa enterament conforme a la raó (tal com passa efectivament entre els homes), aleshores les accions que són reconegudes objectivament com a necessàries són subjectivament contingents, i **la determinació d'una voluntat** així conforme a lleis objectives constitueix un constrenyiment; és a dir, la relació de les lleis objectives amb una voluntat que no és completament bona és representada com la determinació de la voluntat d'un ésser racional acomplerta per principis de la raó, certament, però per principis als quals aquesta voluntat, segons la seva naturalesa, no és necessàriament obediència.

Kant. 6

Una voluntat perfectament bona, per tant, estaria certament bé sota lleis objectives (del bé), però no podria pas per això ser representada com constreta a fer accions conformes a la llei, ja que per si mateixa, segons la seva constitució subjectiva, només pot ser determinada per la representació del bé. D'aquí ve que cap imperatiu no valgui per la voluntat divina ni, en general, per a una **voluntat santa**. Aquí no s'escau parlar de "deure", ja que el voler ja està per si mateix necessàriament d'acord amb la llei. D'aquí ve que els imperatius siguin només fórmules destinades a expressar la relació d'unes lleis objectives del voler en general amb la imperfecció subjectiva de la voluntat de tal o tal ésser racional com, per exemple, de la voluntat humana.

Ara: tots els imperatius manen o hipotèticament o categòricament. Els imperatius hipotètics representen la necessitat pràctica d'una acció possible com a mitjà per aconseguir una altra cosa que es vol (o que almenys és possible que es vulgui). L'imperatiu categòric seria aquell que representaria una acció com a necessària per si mateixa, sense referència a un altre fi, com a objectivament necessària.

Com que tota **llei pràctica** representa una acció possible com a bona i per això la representa com a necessària per a un subjecte pràcticament determinable per la raó, tots els imperatius són fórmules de la determinació de l'acció que és necessària segons el principi d'una voluntat bona d'alguna manera. Ara: si l'acció és bona simplement com a mitjà per a una altra cosa, aleshores l'imperatiu és hipotètic; si l'acció és representada com a bona en si, consegüentment com a necessària en una voluntat

conforme en si mateixa a la raó, i l'imperatiu n'és el principi determinant, aleshores aquest imperatiu és categòric.

Kant. 7

Per tant, l'imperatiu expressa quina acció possible feta per mi seria bona, i representa la regla pràctica en relació amb una voluntat que no fa pas tot seguit una acció perquè és bona, ja sigui perquè el subjecte no sap sempre que aquesta acció sigui bona, ja sigui perquè, encara que ho sàpiga, les seves màximes podrien tanmateix ser contràries als principis objectius d'una raó pràctica.

L'imperatiu hipotètic, per tant, diu només que l'acció és bona pel que fa a algun objectiu possible o real. En el primer cas, és un principi problemàtic-pràctic, mentre que en el segon és un principi assertori-pràctic. L'imperatiu categòric, que declara l'acció per si mateixa com a objectivament necessària sense referència a cap mena d'objectiu, és a dir, sense cap altre fi, val com un principi apodíctico-pràctic. [...]

L'autonomia de la voluntat com a principi suprem de la moralitat

Kant. 8

L'autonomia de la voluntat és aquella propietat de la voluntat per la qual ella és per a si mateixa (independentment de tota propietat dels objectes del voler) una llei. Per tant, el principi de l'autonomia és aquest: no elegir sinó de forma que les màximes de la pròpia elecció siguin compreses a la vegada en el mateix acte de voler com a llei universal. Que aquesta **regla pràctica** sigui un imperatiu, és a dir, que la voluntat de tot ésser racional estigui lligada necessàriament a ella com a condició, no pot ser demostrat per la simple anàlisi dels conceptes implicats en la voluntat, perquè és una proposició sintètica; caldria anar més enllà del coneixement dels objectes i entrar en una crítica del subjecte, és a dir, de la raó pura pràctica, ja que aquesta proposició sintètica que ordena apodícticament ha de poder ser coneguda a priori. Però aquesta qüestió no pertany a la secció present. Tanmateix, que el principi exposat de l'autonomia sigui l'únic principi de la moral, es pot demostrar molt bé mitjançant una simple anàlisi dels conceptes de la moralitat. Així es troba, en efecte, que el principi de la moralitat ha de ser un imperatiu categòric, i que aquest no ordena ni més ni menys que aquesta mateixa autonomia.

L'heteronomia de la voluntat com la font de tots els principis falsos de la moralitat

Kant. 9

Quan la voluntat cerca la llei que ha de determinar-la en qualsevol altre lloc que no sigui en l'aptitud de les seves màximes per a la seva pròpia legislació universal, quan, per consegüent, passa per sobre de si mateixa i cerca la llei que ha de determinar-la en la propietat d'un qualsevol dels seus objectes, en resulta sempre l'**heteronomia**. Llavors la voluntat no es dona a si mateixa la llei, sinó que és l'objecte qui la hi dona per la seva relació amb ella. Aquesta relació, tant si es basa en la inclinació com si es basa en les representacions de la raó només pot fer possibles imperatius hipotètics: jo he de fer això, per què vull això altre. En canvi, l'imperatiu moral, consegüentment categòric, afirma: "Jo he d'actuar d'aquesta manera o d'aquesta altra, encara que no vulgui res més". Per exemple, l'imperatiu hipotètic diu: "No he de mentir, perquè vull conservar la meua honra"; però l'imperatiu categòric diu: "No he de mentir, encara que mentir no em reporti cap vergonya". El darrer imperatiu, per tant, ha de fer abstracció de tot objecte, de manera que aquest no tingui absolutament cap influència sobre la voluntat; ja que cal que la raó pràctica (la voluntat) no es limiti a administrar un interès aliè, sinó que demostrï únicament la pròpia autoritat imperativa com a legislació suprema. Així, per exemple, jo he de procurar promoure la felicitat aliena no pas com si m'interessés d'alguna manera la seva existència (sigui per una inclinació immediata, sigui indirectament per alguna satisfacció produïda per la raó), sinó simplement per què **la màxima que l'exclou** [que exclou la felicitat aliena] no pot ser compresa com a llei universal en un sol i mateix acte de voler. [...]

Secció tercera

Transició de la Metafísica dels costums a la Crítica de la raó pura pràctica

El concepte de la llibertat és la clau per a l'explicació de l'autonomia de la voluntat.

Kant. 10

La voluntat és una mena de causalitat dels éssers vivents en la mesura en què són racionals, i la llibertat seria la propietat d'aquesta causalitat de poder produir els seus efectes independentment de causes estranyes que la determinin; de la mateixa manera com la **necessitat natural** és la propietat de la causalitat de tots els éssers irracionals de ser determinats a l'acció per la influència de causes estranyes.

La definició presentada de la **llibertat** és negativa i per això no és fecunda per copsar-ne l'essència. Però se'n deriva un concepte positiu de la llibertat que és tant més ric i més fructífer. Com que el concepte de causalitat implica el de lleis, segons les quals mitjançant alguna cosa que anomenem causa ha de produir-se una altra cosa diferent, és a dir, l'efecte, aleshores la llibertat, encara que no sigui certament una propietat de la voluntat segons lleis de la natura, no està pas per això exempta de llei; al contrari, ha de ser una causalitat segons lleis immutables, però d'una espècie particular, ja que d'una altra manera una voluntat lliure seria un no-res. La necessitat natural era una heteronomia de les causes eficients, ja que tot efecte només era possible segons la llei que alguna cosa de diferent determina la causa eficient a la causalitat. Què pot ser, doncs, la llibertat de la voluntat sinó una autonomia, és a dir, la propietat de la voluntat de ser ella mateixa una llei?

De l'interès que resideix a les idees de la moralitat

Kant. 11

Per això un **ésser racional** en tant que intel·ligència (per consegüent, no de la banda de res seves forces inferiors) ha de considerar-se no pas com a pertanyent al món sensible, sinó al món intel·ligible. Té, doncs, dos punts de vista a partir dels quals pot considerar-se ell mateix i conèixer les lleis de l'ús de res seves forces, i per tant de totes les seves accions: d'una banda, en tant que pertany al món sensible, està sotmès a les **lleis de la natura** (heteronomia); d'altra banda, en tant que pertany al món intel·ligible, està sotmès a lleis que són independents de la natura, que no són empíriques, sinó que estan basades simplement en la raó.

Com és possible un imperatiu categòric?

Kant. 12

L'ésser racional es compta, com a intel·ligència en el món intel·ligible, i només en tant que és una **causa eficient** que pertany a aquest a aquest món anomena la seva causalitat una voluntat. D'altra banda, tanmateix, és també conscient de si mateix com una peça del món sensible, en el qual les seves accions es troben com a simples fenòmens d'aquesta causalitat; però la possibilitat d'aquestes accions no pot ser compresa des d'aquesta causalitat que nosaltres no coneixem, sinó que en comptes d'això han de ser compreses, en tant que accions que pertanyen al món sensible, com a determinades per altres fenòmens, és a dir, per desigs i per inclinacions. Per tant, si jo fos només membre del món intel·ligible, totes les meves accions serien perfectament conformes al principi de l'autonomia de la voluntat pura; si fos només peça del món sensible, haurien de ser preses com a enterament conformes a la llei natural dels desigs i de les inclinacions, per tant enterament conformes a l'heteronomia de la natura. (...)

I així són possibles els imperatius categòrics, pel fet que la idea de la llibertat em converteix en membre d'un **món intel·ligible**. D'aquí ve que, si jo fos únicament això, totes les meves accions serien sempre conformes a l'autonomia de la voluntat; però, com que em veig a la vegada com a membre del món sensible, han de ser-hi conformes; aquest «deure» categòric representa una proposició sintètica a priori, pel fet que a la meua voluntat afectada per desigs sensibles s'afegeix encara la idea d'aquesta mateixa voluntat, però com una voluntat pura pertanyent al món intel·ligible, que és pràctica per si mateixa i que conté la condició suprema de la primera segons la raó.